

Dygo, Marian

"Geneza i ustrój polityczny Nowej Marchii do początków XIV wieku", Jerzy Walachowicz, Warszawa-Poznań 1980 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/1, 173

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Jerzy Walachowicz, *Geneza i ustroj polityczny Nowej Marchii do początków XIV wieku*, PTPN Wydział Historii i Nauk Społecznych, „Prace Komisji Historycznej” t. XXXI, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa—Poznań 1980, s. 187.

Praca obejmuje okres askański w dziejach Nowej Marchii, od połowy XIII w. (kształtowanie się Nowej Marchii) do r. 1319 (śmierć margrabięgo Waldemara). Składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów i zakończenia.

Autor dokładnie przedstawił okoliczności opanowania przez Brandenburgię terenu przyszłej Nowej Marchii, związane z rozwojem latyfundiów obcych feudaliów duchownych i świeckich w dolnym pasie Warty i Noteci, będących z kolei wynikiem polityki skłóconych książąt wielkopolskich, zachodniopomorskich i śląskich usiłujących z pomocą napływowych (głównie niemieckich) elementów zaktywizować gospodarczo tereny sporne i zabezpieczyć je politycznie. Spory terytorialno-polityczne umożliwiły też Askańczykom przekroczenie Odry w połowie XIII w.

Znaczna część książki poświęcona została integracji ustrojowej nowej prowincji brandenburskiej i związanej z tym likwidacji polskich rozwiązań ustrojowo-prawnych. Integracja dokonywała się za pomocą wielu czynników: umocnienia militarnego terenu (budowa nowych grodów i zakładanie miast; ponad 40% miast powstało na „surowym korzeniu”), zakładania kompleksów dóbr marchijskich (m.in. będących oparciem dla urzędników terytorialnych), wykształcenia ośrodka prawa niemieckiego dla miast (w Myśliborzu), zespolenia organizacji kościelnej, podziału Marchii na pięć landwójtostw, umiejętnej polityki dynastycznej, zasady współrzędów dwóch linii dynastii (w latach 1266/1267—1309), odpowiedniego aparatu dynastycznego. Na czele tego ostatniego stali margrabiowie sprawujący władzę podróżując po kraju. Otaczali ich doradcy, wasale, urzędnicy nadworni, przedstawiciele licznych rodów rycerskich. Jedno z wybitniejszych miejsc w elicie władzy zajmowali landwójtowie, rekrutujący się z grona rycerzy, posiadający szerokie uprawnienia w zakresie sądownictwa, władzy porządkowej i woj-skowej.

Końcowa partia książki poświęcona została opisowi czynników dezintegracyjnych w Nowej Marchii, występującym od końca XIII w. i związanych ze wzrostem roli stanów (dzięki rozwojowi własności ziemskiej, immunitetom itd.) oraz osłabieniem dynastii.

Prezentowana książka będzie niewątpliwie dobrą podstawą do dalszych badań nad Nową Marchią, zwłaszcza koniecznych w zakresie aspektów społeczno-ekonomicznych ekspansji brandenburskiej (sygnalizowanych w książce) związanych m.in. z problemem rycerstwa marchijskiego.

M.D.

Andrzej Nowakowski, *Uzbrojenie wojsk krzyżackich w Prusach w XIV w. i na początku XV w.*, „Acta Archeologica Lodziensia” nr 29, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Łódź 1980, s. 159.

Jest swoistym paradoksem, że mimo ciągłego podkreślania militarnej i agresywnej funkcji państwa krzyżackiego, dysponujemy niedostateczną wiedzą na temat krzyżackiej wojskowości. Szczególnie niedostatek badań był widoczny w zakresie uzbrojenia wojsk krzyżackich. Praca Andrzeja Nowakowskiego jest przedsięwzięciem pionierskim, tak ze względu na jej zakres chronologiczny i rzeczowy, jak i zasób wykorzystanych źródeł.